

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Педагогічний факультет

Кафедра спеціальної освіти

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ
ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В СПЕЦІАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

**Кваліфікаційна робота (проєкт)
на здобуття ступеня вищої освіти “магістр”**

Виконала: здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти другого року навчання
11-291 м групи

Спеціальності 016 Спеціальна освіта
Освітньо-професійної (наукової) програми
Спеціальна освіта

Щербина Тетяна Євгенівна

Керівник: к.біол.н., професорка Лаврикова О.В.

Рецензент: к.пед.н., доцентка Лось О.М..

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З	
ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	8
1.1. Особливості інклюзивної освіти	8
1.2. Психолого-педагогічний супровід в умовах загальноосвітнього закладу	13
1.3. Етапи психолого-педагогічного супроводу інклюзивного навчання	15
1.4. Корекційно-розвивальна робота як успішна складова інклюзивного освітнього середовища.....	21
РОЗДІЛ II ІНОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПСИХОЛОГО-	
ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВІДУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ	
ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ЗАКЛАДИ ОСВІТИ	25
ВИСНОВКИ	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	42
ДОДАТОК А Звіт інклюзивно-ресурсного центру за 2019 рік.....	46
ДОДАТОК Б Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету	51

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ІРЦ – інклюзивно-ресурсний центр

ЗЗСО – заклад загальної середньої освіти

ЗДО – заклад дошкільної освіти

Діти з ООП – діти з особливими освітніми потребами

ВСТУП

Актуальність проблеми. Одним із найбільш соціумно значущих трендів у освітній доктрині України стає розроблення теоретичних засад і практичних аспектів інклюзивної освіти. Ця наукова тенденція корелює з пріоритетами розвитку світової педагогіки, що все більш системно підходить до стратегії і практики інклюзії. Сучасне розуміння, тлумачення змісту цього поняття влучно висловили такі західні науковці, як Тім Лорман (Канада), Джоан Деппелер і Девід Харві (Австралія), що у своїй методичній праці «Інклюзивна освіта» зазначили: «...Інклюзія уже за своєю сутністю не може існувати в середовищі, в якому деякі учні навчаються окремо або в умовах, які суттєво відрізняються від умов навчання їхніх однолітків, і ця думка збігається із переважною більшістю визначень поняття інклюзії» [4, с.15].

Зрозуміло, що основоположним завданням інклюзивної освіти є створення рівних умов для всіх потенційних учасників навчально-освітнього процесу, «включення» учнів з особливими потребами в єдине та загальне навчальне середовище, поступове інтегрування їх у соціумне середовище, в якому вони визначаються із своїм місцем з своєю соціальною роллю.

Конкретні форми інклюзивного навчання вже стали звичними, традиційними для країн Західної Європи і Північної Америки – Великої Британії, Голландії, Бельгії, Німеччини, Канади, США. Це стало можливим тому, що інклюзивною проблематикою займається значна кількість західних науковців, педагогів, які досліджують і «просувають» цей формат у освітянську практику своїх країн та міжнародної педагогічної спільноти.

Серед західних науковців і педагогів, які розглядають фундаментальні і спеціальні аспекти інклюзивної проблематики, виділяються Еллен Р.Даніелс, К.Стаффорд, Т.Лорман, Д.Деппелер, Д.Харві, Елізабет Дж. Ервін, Норін Ей. Кіпнес та ін., праці яких відомі й в Україні. Практичні вияви інклюзивного навчання все активніше реалізують себе в умовах сучасної української школи, що свідчить про накопичення безпосереднього аналітичного досвіду з

цієї новочасної педагогічної проблеми. Поширення інклюзії в українській системі освіти відбувається за теоретичної та аналітичної підтримки багатьох учених, які розвивають як фундаментальні, так і локальні аспекти, пов'язані з новими підходами до розвитку дітей із особливими освітніми потребами. У колі цих науковців нині активно працюють Е.Данілавичюте, С.Єфімова, І.Єрмаков, А.Колупаєва, С.Литовченко, Ю.Найда, Т.Сак, О.Таранченко та ін., що дає підстави вести мову про український внесок до розроблення інклюзивної проблематики.

Корекційно-розвивальна робота з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії буде більш ефективною в порівнянні з умовами загальноосвітньої спеціальної школи, інклюзивна освіта дозволить краще забезпечити соціалізацію дитини, кожна особистість зможе розвиватися в своїй освітній траєкторії, в своїй швидкості й отримувати доступне якісне навчання з урахуванням індивідуальних особливостей, потреб, інтересів в умовах інклюзивної освіти.

Нагальність проблеми, її соціальна значущість, недостатність педагогічних розробок, які б допомогли у її розв'язанні, – зумовили вибір теми цього дослідження: **«Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами у заклади освіти».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана в рамках науково-дослідної теми кафедри спеціальної освіти «Зміст і технології навчання в системі спеціальної освіти та інклюзивному освітньому середовищі» (номер державної реєстрації 0119U101727 від 07.05.2019 року).

Мета дослідження – розкрити психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами у заклади освіти.

Відповідно до мети були сформульовані основні **завдання дослідження:**

- здійснити аналіз наукових та методичних джерел з питань інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах освітнього простору;
- виокремити психолого-педагогічні умови реалізації інклюзивного освітнього процесу;
- розкрити питання щодо психолого-педагогічний супроводу дітей з ООП
- провести дослідження щодо організації психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами на прикладі роботи Комунальної установи «Інклюзивно-ресурсний центр об'єднаних територіальних громад Миколаївського району».

Об'єктом дослідження - в роботі є освітній процес в інклюзивній школі.

Предмет дослідження – психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітній простір.

Для вирішення поставлених завдань використовувався комплекс методів дослідження:

- теоретичні: аналіз та узагальнення психолого-педагогічної та навчально-методичної літератури;
- емпіричні: спостереження, бесіда, інтерв'ю, анкетування, опитування, аналіз результатів експерименту.

Практичне значення дослідження полягає у визначенні впливу на організацію психолого-педагогічного супроводу для дітей з особливими освітніми потребами, для розвитку й навчання кожної особистості на рівні її можливостей. Одержані результати можуть бути використані у роботі інклюзивно-ресурсного центру, закладу освіти, плануванні індивідуальної траєкторії розвитку дитини з особливими освітніми потребами та здійсненні її психолого-педагогічного супроводу вчителями, спеціальними педагогами, асистентами вчителів, практичними психологами.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, основної частини: двох розділів з підрозділами; висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ I

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

1.1. Особливості інклюзивної освіти

Обґрунтовуючи теоретико-методологічні основи соціально-педагогічної роботи з дітьми з особливими потребами в умовах інклюзивної освіти, ми спираємося на визнане світовою спільнотою положення про інтеграцію та інклюзію, в якій вони трактуються як тісно взаємопов'язані сучасні суспільні та освітні феномени, що забезпечують рівну для усіх освіту як складник дотримання прав людини незалежно від стану її фізичного та психічного здоров'я, сприяють попередженню інвалідизації населення, зумовлюють досягнення кожною особистістю високого рівня самореалізації у суспільстві.

Отже, враховуючи особливу значущість та необхідність ґрунтового дослідження інтеграційних та інклюзивних процесів для забезпечення соціально-педагогічної та психологічної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання, наше дослідження буде спрямоване на аналіз відповідної понятійної бази, розкриття сутності та особливості інтеграції та інклюзії в освіті; ми розглянемо зарубіжний і вітчизняний досвід впровадження інтегрованого та інклюзивного навчання у закладах освіти..

Поняття „інтеграція” увійшло у мовленнєвий обіг на європейському континенті, де у 60-х роках ХХ століття і стало застосовуватись стосовно осіб з особливими потребами, позначаючи процес їх входження у соціальний простір за умови досягнення ними певного рівня розвитку [22]. Треба звернути увагу на те, що ключову роль у розгортанні інтеграційних процесів в освіті відіграла висунута скандинавськими країнами концепція „нормалізації”, в основу якої покладено нормалізацію умов соціального

життя осіб з інвалідністю відповідно до міжнародних правових актів [15, с. 13].

Проте згодом поняття „інтеграція” було доповнено терміном „інклюзія”, водночас, в англomовних країнах (США, Великій Британії, Канаді) термін „інклюзія” майже повністю замінив термін „інтеграція”, оскільки точніше відображав сучасний погляд на освіту та на місце людини в суспільстві [21, с. 16]. На противагу інтеграції інклюзія передбачала збереження відносної автономності кожної групи, і, відповідно до цієї ідеології, уявлення та стиль поведінки, характерні для домінуючої групи, повинні модифікуватись таким чином, щоб допускати плюралізм звичаїв і думок [52, с. 89 – 104].

Сьогодні термінологічна база щодо дослідження інтеграційних та інклюзивних процесів у соціальному і освітньому середовищах вже є розробленою досить ґрунтовно як за рубежом (Ч. Веббер, Ф. Вуд, Д. Голдберг, М. Айшервуд, Г. Банч, Д. Демплер, І. Башар, Д. Бішоп, Д. Вудрон, Х. Вулі, Д. Гарнер, К. Каллен, А. Дайсон, Р. Даніелс, Р. Зіглер, К. Стаффорд, М. Емітейдж, Дж. Лаубе, С. Петтерс, П.-Дж. Карлінг, Г. Лефлі, А. Хатфілд та ін.), так і в нашій країні (М. Андрєєва, Т. Ілляшенко, О. Безпалько, Н. Клименюк, Т. Бут, Н. Валентик, С. Корніцова, В. Варава, М. Ворон, Н. Грозна, Ю. Кавун, С. Литовченко, Л. Коваль, А. Колупаєва, Н. Кравець, І. Ярмошук, І. Лапицька, Б. Мороз, І. Ломакова, Т. Луценко, Н. Назарова, Г. Першко, Ю. Найда, В. Шорохова, О. Рассказова, М. Сварнік, В. Синьов, Н. Софій, О. Таранченко, В. Ткачук, А. Шевцов, О. Чубар, та ін.). У працях зазначених вчених представлені різні підходи до розуміння досліджуваних понять. Ми вважаємо, що узагальнений аналіз праць науковців забезпечить уточнення сутності важливих для нашого дослідження таких понять, як: „інтеграція”, „інклюзія”, а також базових дефініцій – „інклюзивна освіта”, „інклюзивна освіта дітей з особливими освітніми потребами”.

У науковій літературі термін „інтеграція” в широкому розумінні визначають як надання людині з особливими потребами прав і можливостей

брати участь у всіх видах соціального життя разом з іншими членами суспільства [10]. Згідно із сучасним вітчизняним соціально-педагогічним поглядом „*інтеграція*” – 1) процес і стан поєднання різних за якістю соціальних елементів у функціонально єдиний організм, 2) процес входження до певної системи (цілісності), яка вже утворилась, до тієї чи іншої соціальної частки (групи, індивіда), що зливається з системою й набуває ознаки структурного, складового елемента [9]. Дослідниками виокремлюються такі види інтеграції, як освітня та соціальна, спрямованість яких є різною. Так, на думку Л. Шіпіциної та І. Мамайчук *освітня інтеграція* включає надання дітям і молоді з особливими потребами можливості спільного навчання в одній школі чи класі з ровесниками, що нормально розвиваються [44]. Інтеграцію в освіті розглядають як надання можливості учням з порушеннями психофізичного розвитку навчатись у звичайних класах загальноосвітньої школи, опанувати програму масової або спеціальної школи, отримувати спеціальні освітні послуги [45; 15].

Соціальна інтеграція, на відміну від освітньої, насамперед спрямована на соціальну адаптацію дітей і молоді з особливими потребами до загальної системи соціальних стосунків у межах того освітнього середовища, в яке вони інтегруються [44]. Д. Зайцев визначає соціальну інтеграцію як процес і, одночасно, систему включення індивіда в різні соціальні групи і відносини через організацію спільної діяльності (освітньої, трудової) [11]. М. Малофєєв розуміє соціальну інтеграцію як кінцеву мету спеціального навчання, спрямованого на включення індивідуума в життя суспільства [19]. А. Конопльова вважає, що *інтеграція* – це один із шляхів формування і розвитку соціально активної особистості та засіб соціальної реабілітації [16]. На думку вченої, інтеграція сприяє розширенню соціальних і педагогічних відносин між спеціальними і загальноосвітніми навчальними закладами, зменшенню дистанції між особами з відхиленнями у розвитку і звичайними ровесниками шляхом надання можливості дітям разом відпочивати, займатись спортом, усіма видами діяльності, що їх фізично зближує.

Соціальна інтеграція передбачає посилення спонтанних та інтерактивних контактів між цими учнями, активізації соціальних взаємодій між собою та з дорослими. При забезпеченні необхідних умов здорові діти стають добрішими, гуманнішими, доброзичливішими [16].

Стверджуємо, що соціальне та освітнє включення осіб з порушеннями є невід'ємним процесом й, обґрунтовуючи питання психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами, необхідно розглядати соціально-освітню інтеграцію цієї категорії осіб як залучення їх до життєдіяльності суспільства, а також створення умов для здобуття ними освіти. Відзначимо, що у розвинутих країнах світу, де проблема інтеграції та інклюзії людей з інвалідністю у соціальне та освітнє середовище почала розроблятися значно раніше, ніж в Україні, ця думка вже набула теоретичного підтвердження та практичної реалізації. Так, у США поняття „*освітня інтеграція*” має подвійний зміст: в окремих програмах, застосовуючи це поняття, акцент роблять на академічній освіті осіб з інвалідністю, в інших (для дітей з важкими формами психофізичних порушень) – на соціальній адаптації. Більшість науковців погоджуються з тим, що інтеграція може здійснюватись у різних формах у процесі навчання в звичайному класі при одержанні додаткової спеціалізованої допомоги. Один із аспектів роботи в умовах інтегрованого навчання полягає у формуванні взаємодії фахівців у наданні необхідної спеціальної психологічної та педагогічної допомоги. Важливим є обов'язок вчителя приділяти увагу не лише відхиленням у розвитку дитини, а передусім здібностям і можливостям розвитку цих здібностей. У процесі інтеграції встановлюються партнерські відносини між вчителями і батьками, батьками (дітей з особливими освітніми потребами) та батьками (звичайних дітей), що сприяє успіху навчання, кращій соціалізації дітей з особливостями психофізичного розвитку, ніж в умовах ізольованого навчання. Інтегроване навчання в США окреслило основні напрями наукового пошуку і умови успішності процесу інтеграції: урахування характеру наявних відхилень; визначення і надання необхідної

допомоги; створення адаптивного, адекватного порушенням середовища; встановлення ефективного співробітництва школи, сім'ї і педагогів, учнів з порушеннями у розвитку і без порушень [37].

Важливо підкреслити, що поняття „інтеграція” тісно пов'язане із поняттям „інклюзія”. Розрізняючи терміни „інтеграція в суспільство” та „соціальна інклюзія”, М. Астоянц та І. Россохіна вважають, що інклюзія – це процес, який відбувається з індивідом (групою), а інтеграція – процес, який відбувається в самому суспільстві. Тому інтеграція в цьому розумінні може бути наслідком інклюзії, а не навпаки [11]. Для розуміння інклюзивного підходу до освіти дітей з інвалідністю особливе значення має висловлений Т. Бутом погляд на освітню інтеграцію та інклюзію як дві невід'ємні фази одного процесу входження людини з інвалідністю у соціальне та освітнє середовища: спочатку забезпечується його присутність (інтеграція) у незмінному, пристосованому до потреб здорових людей, середовищі, а в подальшому відбувається повне включення (інклюзія) людини в освітню систему й соціальне середовище, які зазнають змін, „підлаштовуючись” до потреб людини з інвалідністю. На думку автора, інтеграція та інклюзія термінологічно ідентичні „доступу” та „участі”. Поєднує ці поняття те, що у процесі інтеграції, як і інклюзії необхідно зробити систему достатньо гнучкою, аби вона могла відповідати різним запитам людей, у тому числі і осіб з інвалідністю [33; 45]

Зазначемо, що за рубежом термін „інтеграція в освіті” розуміється як вибіркоче переміщення учня з особливостями психофізичного розвитку в звичайну загальноосвітню школу. Послідовники такого підходу вважають, що учень повинен бути підготовленим до інтегрованого навчання у загальноосвітній школі, показавши свої здібності до засвоєння шкільної програми [16]. У цьому розумінні інтеграція розглядається як процес асиміляції, що вимагає від людини прийняття норм, характерних для домінуючої культури певного суспільства.

Натомість на думку Г. Банча, інклюзія потребує більш суттєвої перебудови освітньої системи та суспільного ладу, оскільки „інклюзія – це не лише одна реформа освіти; вона ґрунтується на новій моделі й філософії соціальної справедливості, якою стверджується, що всі люди, зокрема люди з інвалідністю, мають право повною мірою брати участь в усіх сферах життя суспільства” [12,13]. Як зазначає Т. Бут, „якщо ми розуміємо інклюзію як трансформацію, ми повинні докорінно змінити наше ставлення до різноманіття людської спільноти, яке є в освітній системі. Це різноманіття необхідно розглядати не як джерело труднощів, а, навпаки, як певний атрибут реальності, який варто приймати і, окрім того, цінувати. За такого підходу ми відкидаємо сталий погляд на норму, як дещо гомогенне та стабільне. Ми бачимо норму в розмаїтті” [33]. На його думку, треба враховувати індивідуальні особливості розвитку дитини, її мотиви, потреби, компенсаторні можливості. Відзначає, що діти з психофізичними вадами є складним контингентом, тому що вимагає обґрунтування спеціальних освітніх умов і висококваліфікованої підготовки спеціалістів в галузі інклюзивно-освітнього простору. Результативність цієї роботи залежить від гуманності, чуйності, доброзичливості вчителів, вихователів, асистентів вчителів, асистентів вихователів та надання дитині висококваліфікованої педагогічної, психологічної допомоги [12].

1.2. Психолого-педагогічний супровід в умовах загальноосвітнього закладу

Проблема навчання дітей з особливими потребами набуває нині значної актуальності. Кожна людина незалежно від стану здоров'я, наявності фізичних чи інтелектуальних порушень, має право на якісну освіту, яка б не відрізнялася від тієї, що отримують діти з нормою розвитку.

Інклюзивно-освітній простір визначає право для всіх учасників мати рівноцінний доступ на отримання якісних освітніх послуг за місцем прописки в будь – якому закладі загальної середньої освіти. Парадигма

інклюзивної освіти визначає - всі діти вважаються повноцінними й активними учасниками соціального середовища.

Інклюзивна освіта — це спроба надати впевненості у своїх силах учням з обмеженими можливостями здоров'я, тим самим мотивуючи їх вступити до навчального закладу разом із їхніми друзями. Однією із задач інклюзивної освіти є створення ефективного інклюзивно-освітнього простору для дітей з порушеннями розвитку в закладах загальної середньої освіти. Основними складовими можна назвати темпи навчання і виховання дитини та врахування індивідуальних особливостей її розвитку.

Упровадження інклюзивного навчання в навчально-виховний процес потребує організації психолого-педагогічного супроводу всіх його учасників: дітей, адміністрації, учителів, медичних працівників, психологів, соціальних педагогів, батьків. Саме тому набуває актуальності питання організації психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами в умовах закладу загальної середньої освіти.

Психолого-педагогічний супровід усіх учасників освітнього процесу інклюзивного навчання слід розглядати як діяльність психологічної служби навчального закладу, спрямовану на створення комплексної системи психолого-педагогічних, медико-психологічних і психотерапевтичних умов, які б сприяли адаптації, реабілітації і самореалізації дітей в соціумі.

Навчання та виховання дітей в інклюзивно-освітньому просторі дає можливість вирішити основні проблеми, а саме, які умови необхідні дитині з ООП для гармонійного розвитку особистості?; і друге – адаптація до соціальної взаємодії з однолітками в умовах загальноосвітнього навчального закладу.

Робота такого навчального закладу спрямована на створення умов, які забезпечуватимуть підвищення автономності й соціальної взаємодії, розвитку пізнавальних можливостей, формуванню сталої емоційно-вольової сфери, що відповідають психофізичному розвитку дитини. А психолого-педагогічний супровід — це комплексна система всебічної, динамічної,

корекційної і розвивальної допомоги відповідно до вікових та індивідуальних потреб дітей та учнів.

Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими потребами доволі складний динамічний процес, в якому можна виділити такі складові:

- постійна психологічна допомога дітям з особливими освітніми потребами, використання психологічних прийомів, методів психокорекції тощо;
- консультування батьків, які виховують дітей з психофізичними вадами розвитку;
- створення соціально-психологічних умов для ефективної соціалізації дітей;
- систематичне та системне психолого-педагогічне дослідження дитини в динаміці;
- формування життєвих компетентностей у дітей з вадами розвитку та активна їх соціалізація в оточуючому середовищі.

Дослідження психолого-педагогічних параметрів дитини можливе тільки при умові залучення команди спеціалістів, які знають свою роботу, відмічаються професійністю, якістю і приймають колегіальне рішення щодо подальших рекомендацій. Склад команди односторонній: педагог-дефектолог; лікар-невропатолог; психолог; логопед; лікар-психіатр (за згодою).

1.3. Етапи психолого-педагогічного супроводу інклюзивного навчання

Основні етапи психолого-педагогічного супроводу інклюзивного навчання можна виокремити:

Підготовчий етап сприяє:

- організації діяльності психолого-медико-педагогічного консилиуму;
- встановленню контакту між усіма учасниками супроводу дитини;

- визначенню обсягу роботи та послідовності процесу психолого-педагогічного супроводу;
- підготовці необхідної документації.

Орієнтовний етап допомагає:

- встановленню контакту з батьками та родичами дитини;
- встановленню контакту з дитиною;
- встановленню контакту з класом, у якому навчається дитина, та з класним керівником.

Етап уточнення проблеми надає можливість:

- проведення поглибленої психодіагностики;
- ознайомлення спеціалістів з результатами моніторингу;
- колегіальне обговорення з вчителями та іншими спеціалістами особливостей психофізичного стану розвитку дитини з ООП на консиліумі.

Етап планування складається із розробки індивідуальної програми дитини з ООП та її затвердження усіма спеціалістами, які будуть працювати з дитиною. Складання індивідуальної програми психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами можливе лише після її детального обстеження.

Етап реалізації індивідуальних програм розвитку включає наступні складові:

- надання рекомендацій для батьків та вчителів щодо створення умов для дитини з порушеннями розвитку для її ефективного засвоєння програмного матеріалу та повноцінного життя у соціумі.
- надання консультативної допомоги батькам або опікунам, які виховують дитину з особливими освітніми потребами щодо питань коли потрібно звертатися до невролога, реабілітолога, психіатра; та як правильно сформувати комунікаційні відносини з дитиною на різних вікових етапах.

Підсумковий етап - це прийняття колегіального рішення та обговорення основних рекомендацій щодо відбору освітнього закладу для подальшого навчання та виховання дитини з ООП.

Практичний психолог, здійснюючи психологічний супровід інклюзивного навчання, керується такими основними напрямками роботи:

- психологічна діагностика;
- психологічна корекція;
- психологічне консультування;
- психологічна реабілітація;
- психологічна підтримка.

Практичні завдання практичного психолога, який здійснює психологічний супровід інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами:

- ефективна соціалізація в суспільстві дітей та в оточуючому середовищі;
- формування віри в свої власні сили та можливості;
- формування емоційно-вольової сфери дитини;
- формування правильної поведінки в школі, вдома, в публічних місцях;
- компенсація вад розвитку шляхом активного залучення всіх систем аналізаторів (слухового, зорового, тактильного та ін.);
- формування думки громадськості, дітей з нормою розвитку, вчителів задіяних в інклюзивній освіті щодо правильного сприйняття дітей з особливими освітніми потребами та відповідного ставлення до них;
- розробка і впровадження інноваційних форм, методів, прийомів, засобів як умови успішного навчання та виховання дітей з психофізичними вадами.
- формування різних видів та форм спілкування дитини з вадами розвитку з вчителями, однолітками, батьками;

- психологічна допомога дітям в опануванні системи світосприйняття та самого себе в навколишньому середовищі.

Важливими завданнями в роботі психологічної служби стають:

- *добір психолого-діагностичного інструментарію*, для роботи з різними категоріями дітей відповідно до нозологій;
- *розробка комплексних корекційних стратегій*, які включають в себе рекомендації щодо навчання, виховання, соціальної адаптації, готовності до змін, мотивації тощо
- *уточнення змісту й методів корекційної роботи з дітьми з психофізичними порушеннями з обов'язковим урахуванням результатів психологічного обстеження;*

Основна задача шкільної психологічної служби полягає в супроводі дитини з особливими освітніми потребами протягом всього її навчання в школі, що дає підстави для запровадження шкільної психологічної діяльності у навчально-виховну педагогічну систему.

Для більшості батьків народження дитини з особливими потребами стає справжнім переворотом у житті. Прийняти проблему, навчитися з нею жити, не розгубитися в складних життєвих обставинах, а головне - бачити майбутнє дитини - це дуже складна, але, водночас, і необхідна передумова для планування її життєвого шляху.

Тому робота з батьками «особливої» дитини є одним з основних напрямів роботи практичного психолога, соціального педагога, учителя, оскільки розвиток і виховання дитини з особливими потребами потребує спеціальних знань про її захворювання.

Психологічний супровід батьків здійснюється у двох напрямках: освітньо-просвітницької роботи з батьками усіх дітей і психологічного супроводу сімей, які виховують дітей із відхиленнями в розвитку.

Батьки обов'язково залучаються фахівцями психологічної служби до організації навчально-виховного процесу. Обов'язковою роботою психолога є роз'яснювальна та консультаційна робота щодо ефективної взаємодії з

дітьми, наладження з ними стосунків, прийняття їх самостійних рішень, формування у дітей самооцінки та мотивації для подальших звершень. Основними формами групової роботи з батьками в цьому напрямі є проведення семінарів, консультацій, лекцій, зборів. Одночасно взаємодія може організовуватися і в індивідуальній формі (індивідуальні бесіди та індивідуальне консультування).

Батьки потребують допомоги як практичного психолога, так і соціального педагога щодо вирішення конфліктних ситуацій, які виникають між батьками й педагогами, та корекції поведінки членів родини до дитини з вадами розвитку, підвищенні психолого-педагогічної культури батьків, допомоги у створенні громадських організацій сімей, які мають дітей з особливими потребами, активної участі в їхній діяльності, сприяння в наданні матеріальної та побутової допомоги сім'ям, які мають дитину з особливими потребами, створення психологічного комфорту для кожного члена сім'ї.

За результатами психодіагностичного дослідження, відповідно до виявлених проблем у розвитку пізнавальної сфери, комунікативної діяльності та розвитку особистісних якостей планується корекційна робота з дитиною.

Основні етапи корекційної роботи передбачають:

- корекцію самооцінки як важливу рушійну силу формування особистості;
- корекцію патологічних рис характеру і емоційних порушень;
- розвиток і корекцію пізнавальних функцій;
- корекцію відносин «вчитель - учень; вчитель – батьки; батьки - діти»;
- корекцію видів спілкування у дитячому колективі між собою;
- запобігання психічним перевантаженням;
- розвиток емоційно-вольової регуляції;
- розвиток міжособистісних стосунків;
- профілактику шкільної дезадаптації;

- стимуляція особистісної мотивації.

Соціальний педагог в психолого-педагогічному супроводі дитини відіграє ключову роль. Адже саме він сприяє ефективній соціалізації дитини з ООП в соціумі.

Основна місія соціального педагога в роботі з дітьми з психофізичними вадами полягає у тому, щоб адаптувати інклюзивний освітній простір до потреб дитини.

Соціальний педагог в умовах інклюзії виконує завдання, які сприяють формуванню позитивного ставлення до себе; заохочує до виявлення особистих пізнавальних інтересів дитини, її самостійності; допомагає у професійному виборі.

Дані завдання реалізуються за допомогою розширення можливостей соціальних взаємин дітей з особливими освітніми потребами, сприяючи відвідуванню та посиленню їх участі у шкільних святах, концертах, виставках, конкурсах дитячої творчості тощо та залученню волонтерів до роботи з особливими дітьми.

Отже, психологічний супровід дітей з особливими потребами не є простим поєднанням різних методів діагностико-корекційної роботи з дітьми, а є комплексною технологією, особливою культурою підтримки й активної допомоги дитині з вадами розвитку та її родині при вирішенні завдань розвитку особистісних якостей, комунікативної взаємодії, навчання, виховання та соціалізації. Психологічний супровід є основою вибору оптимального «життєвого маршруту» та фундаментом для побудови супроводжувальної системи дітей в умовах інклюзивної освіти.

Психологічний супровід — це система професійної діяльності, яка налаштована на ефективне створення відповідних умов для реалізації освітніх та виховних завдань дитини з особливими освітніми потребами. Саме тому актуалізація на новому рівні і в певному розумінні проблеми психологічного супроводу сприятиме пошуку інноваційних форм, прийомів,

методів роботи з дітьми з психофізичними вадами в умовах інклюзивного освітнього простору.

1.4. Корекційно-розвивальна робота як успішна складова інклюзивного освітнього середовища

Корекційно-розвивальна робота – складова інклюзивного навчання. В умовах інклюзивного навчання забезпечується залученням спеціальних фахівців, а саме спеціальним психологом, логопедом, корекційним педагогом, соціальним працівником. Однак, працюють над вирішення певної задачі й інші учасники мультидисциплінарної команди це вчителі, музичні керівники, фахівці з ЛФК асистенти вчителів та ін. Значуща роль надається батькам, які відпрацюють певні завдання корекційно-виховної роботи з дітьми в домашніх умовах.

Для успішної підтримки фахівці ознайомлюються з анамнезом кожної дитини, основними видами порушень психофізичного розвитку, станом слуху, зору, особливостями моторики та загального фізичного розвитку учнів; вивчають рекомендації психолога щодо особливостей перебігу пізнавальних процесів, стомлюваності, темпу роботи кожної дитини.

Організація інклюзивного форми навчання – це співпраця всіх учасників освітнього процесу: батьків та учнів, учителів, асистента вчителя, логопеда, психолога, дефектолога, вихователя, медичних працівників.

Особливістю освітнього процесу дітей із особливими освітніми потребами є його корекційна спрямованість.

У дітей з психофізичними вадами наявні первинні порушення, які призводять до проблем розвитку дитини в цілому, при цьому виникають вторинні порушення, і залежно від часу і характеру ушкодження можуть бути повністю усуненні, або корегуватися корекційно-виховною роботою, включаючи компенсаторні можливості дитини. Цей принцип діє в умовах корекційної освіти, так і при інтеграції дітей в освітній простір.

«Корекція (від лат. correction – поліпшення, виправлення):

- 1) певні засоби (лікувальні, педагогічні), які сприяють ефективному розвитку індивіда;
- 2) корекція певних ушкоджень у дітей з особливими освітніми потребами.

Перше із значень корекції – дефектологічне, інше – означає використання терміну корекції у більш вузькому розумінні, наприклад корекція слуху, корекція звуковимови [48, с.154].

Тому крім учителя у навчальному процесі активну участь бере асистент вчителя, дефектолог, який володіє корекційно-компенсаторними технологіями і бере участь у розробленні та виконанні індивідуальних завдань до кожного уроку, підбирає матеріал, який потім використовується на уроках з обов'язковим урахуванням індивідуального і диференційованого підходу.

Відповідно до висновку психолого-медико-педагогічної комісії, навчального плану, рекомендацій спеціалістів, побажань батьків, на педагогічному консиліумі розглядаються труднощі в навчанні кожної дитини, проводиться аналіз динаміки її розвитку. За згодою батьків для дітей з особливими освітніми потребами командою фахівців розробляється індивідуальний навчальний план, у якому враховано стан дитини, її досягнення, задачі, націлені на подолання труднощів у навчанні, поведінці та соціальній адаптації учнів.

Розробляється комплексна програма індивідуального розвитку дитини з урахуванням рекомендацій, з системою додаткових освітніх послуг, видів необхідної адаптації та модифікації навчального матеріалу.

Зміст корекційно-розвивальних занять спрямовується на вирішення специфічних завдань, зумовлених особливостями психофізичного розвитку учнів та рекомендацій психолого-медико-педагогічної комісії, і реалізується через спеціально організовані індивідуальні заняття за напрямками: «Корекція розвитку» і «Розвиток мовлення».

Мета цих занять полягає у наданні допомоги дитині в адаптації до школи, корекції та розвитку і вдосконаленні пізнавальних процесів: уваги, пам'яті, уяви і мислення, механізмів саморегуляції, навичок спілкування. Завдання - стимулювати і коригувати розвиток кожної дитини, навчити дітей розпізнавати й виражати свої почуття; управляти емоційним станом; справлятися зі стресовими ситуаціями. Звертається увага на важливість виховання адекватного самооцінювання, впевненості в собі.

Корекційно-розвивальна робота розглядається як підґрунтя організації освітньої роботи, особливо в умовах інклюзивно-освітнього простору: без ефективного корекційного впливу, що направлений на подолання складнощів у розвитку отримуємо низький відсоток засвоєння навчання та виховання; складного процесу соціальної взаємодії, ускладнень поведінкових реакцій, низьким рівнем оволодіння вміннями та практичними навичками.

Предметом корекційної роботи - є процес всебічного розвитку дитини, пошук нових форм, методів, прийомів, що направленні на формування гармонійного розвитку особистості дитини з особливими освітніми потребами.

Розглянемо систему корекційного впливу на дітей з психофізичними вадами в інклюзивно-освітньому середовищі:

1. Психологічна допомога – соціальна адаптація, благополуччя у сімейних відносинах, міжособистісні стосунки, психологічна корекція. Психолог навчального закладу проводить індивідуальну психокорекційну роботу з учнями; працює з батьками, які виховують дітей з особливими освітніми потребами; бере участь у загальних батьківських зборах; організовує анкетування, батьків, вчителів, учнів; досліджує адаптацію дітей до інклюзивно-освітнього простору.

2. Педагогічна допомога – індивідуальний розвиток дитини, набуття практичних вмінь та навичок, виховання загальнолюдських цінностей. Наприклад, кожний вчитель визначає передові педагогічні технології які

дозволяють використовувати інноваційні підходи до навчання та виховання дитини з ООП.

3. Соціальна допомога - адаптація до соціуму, набуття життєвих компетентностей, допомога непрацездатним. Тобто, соціальний педагог активно адаптує до соціальної взаємодії учень – батьки – вчителі – однолітки; працює з батьками; формує професійні вміння та навички; визначає позитивне ставлення до себе і оточуючих.

4. Медична допомога - підтримуюча терапія, масаж, лікувальна фізкультура, лікування основного захворювання.

Корекційно-розвивальні програми необхідно створювати під кожного учня з особливими освітніми потребами, так як одного універсального підходу не існує, тобто постійно треба здійснювати пошук методів, прийомів, форм які б ефективно впливали на розвиток особистості.

РОЗДІЛ II

ІНОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ЗАКЛАДИ ОСВІТИ

Вирішує проблеми психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в Миколаївській області, а також працює над пошуком нових форм роботи з даною категорією дітей Комунальна установа «Інклюзивно-ресурсний центр об'єднаних територіальних громад Миколаївського району», місцезнаходження якої Миколаївська область, Миколаївський район, смт. Ольшанське.

Інклюзивно-ресурсний центр працює з 17 серпня 2018 року, є юридичною особою та неприбутковою установою. Основними завдання інклюзивно-ресурсного центру є:

1. Надання комплексної оцінки, щодо визначення індивідуально-типологічних особливостей та особистісного, інтелектуального розвитку дитини з особливими освітніми потребами, розроблення рекомендацій щодо навчання та виховання в навчальній установі.

2. Надання психолого-педагогічної допомоги дітям з особливими освітніми потребами, які навчаються у дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах, не відвідують навчальні заклади, здобувають повну загальну середню освіту у професійно-технічних навчальних закладах та не отримують відповідної допомоги;

3. Ведення реєстру дітей, які пройшли комплексне обстеження і перебувають на обліку в центрі.

4. Ведення реєстру навчальних закладів, реабілітаційних установ

системи охорони здоров'я, соціального захисту та громадських об'єднань, а також реєстру фахівців, які надають психолого-педагогічну допомогу дітям з особливими освітніми потребами;

5. Надання консультацій та взаємодія з педагогічними працівниками дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів з питань організації інклюзивного навчання;

6. Здійснення методичної допомоги фахівцям, які задіяні в інклюзивному освітньому просторі.

7. Взаємодія з педагогічними працівниками дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів щодо виконання рекомендацій, зазначених у висновку центру, проведення оцінки розвитку дитини з особливими освітніми потребами.

8. Надання консультацій батькам, щодо подальшого навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами.

9. Надання консультативно-психологічної допомоги батькам або опікунам дітей з особливими освітніми потребами у формуванні позитивної мотивації щодо соціального розвитку, життєвих компетенцій.

10. Проведення інформаційно-просвітницької діяльності шляхом проведення конференцій, семінарів, засідань за круглим столом, тренінгів, майстер-класів з питань організації надання психолого-педагогічної допомоги дітям з особливими освітніми потребами;

11. Взаємодія з навчальними закладами, закладами охорони здоров'я, громадськими об'єднаннями, закладами соціального захисту, місцевими органами виконавчої влади, службою у справах дітей, органами місцевого самоврядування, щодо виявлення та надання своєчасної психолого-педагогічної допомоги дітям з особливими освітніми потребами починаючи з раннього віку в разі потреби із залученням відповідних спеціалістів; підготовка звітної інформації про результати діяльності центру для Засновників, департаменту освіти Миколаївської обласної державної адміністрації.

Станом на 1 листопада 2020 року на обліку в Комунальній установі «ІРЦ ОТГ Миколаївського району» на обліку перебувають 188 дітей з особливими освітніми потребами (табл. 2.1.).

Таблиця 2.1.

Загальна кількість дітей, що перебуває на обліку

№	Нозологія	Кількість дітей	Примітка
1	Діти з порушенням інтелектуального розвитку	20	
2	Діти із ЗПР	9	
3	Діти з порушенням опорно-рухового апарату	7	
4	Діти з сенсорними порушеннями (слух, зір)	1	
5	Діти зі складними порушеннями розвитку	11	
6	Діти з аутистичним спектром	2	
7	Діти із гіперкінетичним розладом поведінки	3	
8	Діти з гіперактивністю	1	
9	Діти з ектодермальною ангідротичною дисплазією	1	
10	Діти з важкими порушеннями мовлення	2	
11	Діти з порушенням звуковимови	119	
12	Діти без особливостей розвитку	12	
Всього		188	

Центр здійснює психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами. З початку свого існування діяльність центру була спрямована на покращення результатів своєчасного виявлення дітей з особливими освітніми потребами, їх первинну діагностику, корекцію та реалізацію. Головними умовами Інклюзивно-ресурсного центру об'єднаних територіальних громад Миколаївського району стала висока кваліфікація фахівців адаптованого до діагностично-реабілітаційної, лікувально-оздоровчої, методичної роботи.

Для забезпечення основних видів роботи Інклюзивно-ресурсний центр об'єднаних територіальних громад Миколаївського району в своєму

штатному розписі має 5 фахівців: директор центру, практичний психолог, вчитель-логопед, вчитель-реабілітолог, вчитель-дефектолог та 3 особи обслуговуючого персоналу. Фахівці колегіально визначають діагноз, функціональні обмеження типові для нозологічних груп, а також засоби подолання відхилень у розвитку дитини. Послуги, які надаються центром характеризуються високою якістю та забезпечуються комплексним підходом до вирішення проблем, що в свою чергу гарантує успішну соціалізацію дітей з ООП та зменшення негативного впливу первинного або вторинного дефекту.

Успішній діяльності Комунальної установи «Інклюзивно-ресурсний центр об'єднаних територіальних громад Миколаївського району» сприяє активна співпраця зі службою у справах дітей, територіальним підрозділом Національної поліції, КЗ «Центральна районна лікарня» Миколаївської районної ради, відділом освіти Миколаївської держадміністрації, відділами освіти, молоді, культури, спорту та туризму Ольшанської селищної ради та Нечаянської, Михайлівської, Радсадівської сільських рад, що дозволяє обмінюватися інформацією про роботу, новими формами діагностики, реабілітації, статистичними даними. Всього центр тісно співпрацює з 18 закладами освіти з них:

- ЗЗСО – 8 закладів
- ЗДО – 3 заклади
- ЗОШ – 7 закладів

Діяльність центру висвітлюється ЗМІ, на офіційній сторінці сайту, в соціальних мережах, що сприяє популяризації та залучення батьків до спільної корекційно-розвиваючої роботи. За відносно невеликий проміжок часу існування центру відбулося 35 засідань, розглянуто 296 справ дітей з ООП. Діяльність Інклюзивно-ресурсного центру об'єднаних територіальних громад Миколаївського району постійно розширюється. До освітньої, корекційної, виховної, реабілітаційної роботи залучені діти віком від трьох років до вісімнадцяти. Фахівці центру активно залучають до своєї роботи

батьків, щоб діти відчували тепло та турботу за їх майбутнє. З батьками проводиться просвітницька робота, при центрі функціонує «Школа батьківства», в якій розглядають проблеми з якими стикаються батьки маючі дитину з ООП, а саме адаптацію до шкільного навчання, питання виховання, реабілітації, лікування дітей, навчають використовувати методи постійного соціального впливу на розвиток дитини (табл.2.2.).

Таблиця 2.2.

План роботи «Школи батьківства» в Інклюзивно-ресурсному центрі об'єднаних територіальних громад Миколаївського району на 2019-2020 н.р.

№	Назва теми	Відповідальні	Термін проведення
1	Що необхідно знати батькам про нейропсихологічні ігри для дітей дошкільного віку?	практичний психолог	Січень
2	Гіперактивна дитина (практичні поради)	вчитель-дефектолог	Лютий
3	Коли потрібно звертатися до невролога, реабілітолога, психіатра батькам, які мають дитину з ООП	вчитель-дефектолог вчитель-реабілітолог	Березень
4	Що повинна знати мама дитини раннього віку	практичний психолог	Травень
5	Особливості адаптації дитини з порушеннями розвитку до дитячого садочку або школи	практичний психолог	Червень
6	Коли треба звертатися до логопеда чи дефектолога?	вчитель-логопед	Вересень
7	Як моторні здібності дитини впливають на мовлення?	вчитель-логопед	жовтень
8	Немовленнєві діти. Як допомогти дитині?	вчитель-логопед	жовтень
9	Які іграшки давати дітям з порушенням у розвитку?	вчитель-дефектолог	листопад

10	Як стан усного мовлення дитини впливає на формування читання і письма?	вчитель-логопед	грудень
11	Діти лівші. Що треба знати батькам, які виховують таку дитину.	вчитель - дефектолог	грудень

В рамках роботи «Школи батьківства» в Інклюзивно-ресурсного центрі об'єднаних територіальних громад Миколаївського району було проведено моніторингове дослідження щодо інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в шкільне середовище. В анкетуванні брали участь 140 батьків. Результати моніторингу відображені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

Опитування батьків учнів з особливими освітніми потребами

№	Ствердження	Не впевнений	Згоден	Повністю погоджуюсь
1	Будуть краще сприйматися суспільством	25%	50%	25%
2	Можуть брати участь у суспільному житті	25%	50%	25%
3	Будуть мати кращу самооцінку	33%	33%	33%
4	Будуть краще старатися	25%	50%	25%
5	Навчаються у інших дітей	75%	25%	-
6	Розвивається більша самостійність	-	75%	25%
7	Дитина краще готується до життя	25%	50%	25%
8	Дитина з радістю відвідує школу	-	25%	75%
9	Навчальне середовище є безпечним	-	50%	50%
10	Покращилось спілкування	-	50%	50%
11	Має друзів	-	-	100%
12	Покращення умінь та навичок	-	25%	75%
13	Навчання в класі краще	-	50%	50%

За результатами анкетування можна стверджувати, що ставлення батьків до спільного навчання дітей з ООП в цілому є позитивним. Особливо це стосується інтеграції в шкільне середовище та соціалізації в суспільстві. Батьки вважають, що їх діти отримують індивідуальну

траєкторію розвитку, розширюється їх зона спілкування, встановлюються певні соціальні взаємовідносини.

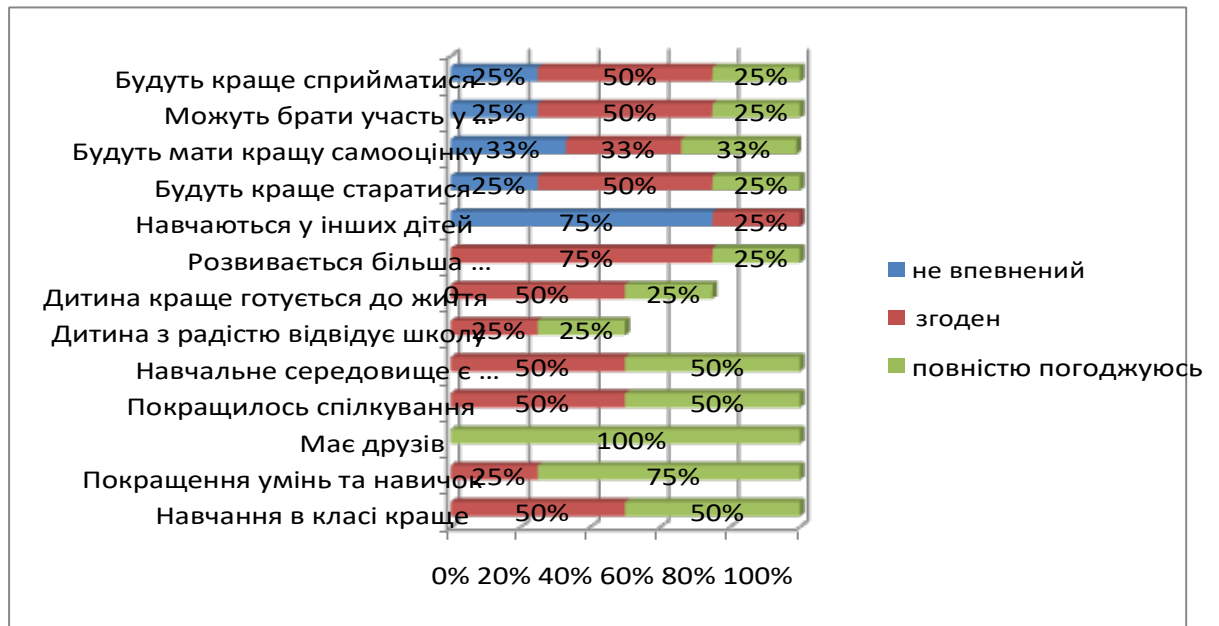

Рисунок 2.1. - Моніторинг анкетування батьків

Основним об'єктом роботи Інклюзивно-ресурсного центру об'єднаних територіальних громад Миколаївського району є діти з особливими освітніми потребами. За діагностичними результатами отримали, що під час вступу до школи близько 35% дітей мають хронічні захворювання, у 40% спостерігаються функціональні відхилення, 10% - нервово психічні порушення, 15% - діти з проблемних сімей.

Кількість дітей з особливими освітніми потребами, що здобувають освіту наведена в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

Кількість дітей з особливими освітніми потребами, що здобувають освіту

№	Форма навчання	Кількість дітей	Примітка
1	За індивідуальною формою навчання	16	
2	За інклюзивною формою навчання	14	
3	Перебувають в інтернатних закладах	14	
4	В загальних класах ЗЗСО	8	
5	В загальних групах дитячого садочку	3	
6	Не навчаються	2	
Всього		57	

Діагностична діяльність центру дає можливість визначити навчання та виховання дітей з ООП у відповідному освітньому закладі, враховуючи результати дослідження:

1. Визначення основних пріоритетних корекційних, навчальних, виховних напрямів роботи;
2. Розробка індивідуального плану розвитку дитини з ООП враховуючи нозологію;
3. Адаптація навчальних планів, форм, методів, засобів до індивідуальних навчальних потреб дітей;
4. Формування пізнавальних можливостей дитини;
5. Забезпечення сприятливих умов для розвитку дитини з ООП;
6. Успішна соціальна адаптація дітей до суспільства.

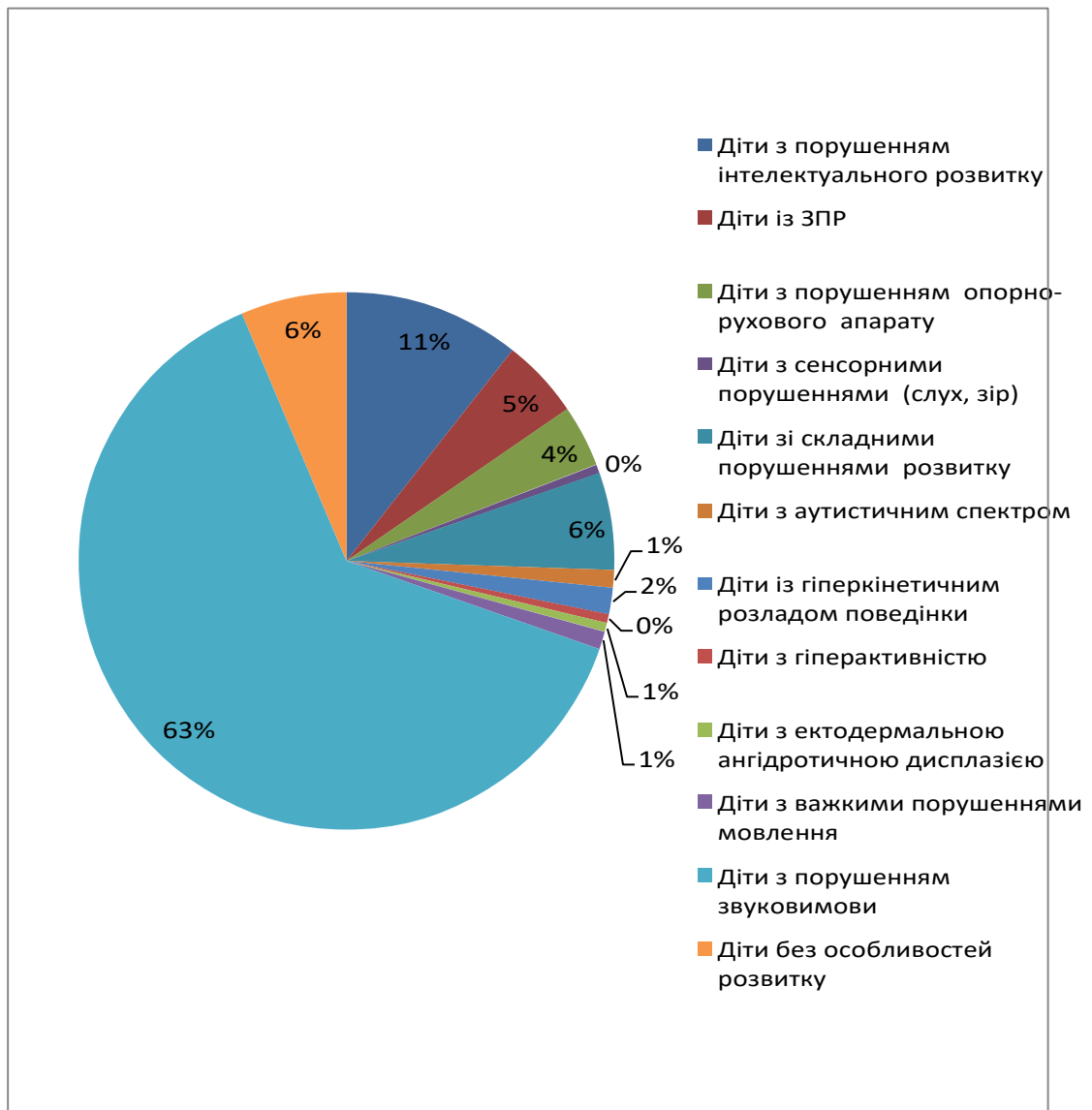

Рисунок 2.2. - Діаграма розподілу дітей за нозологіями

Інноваційні підходи до організації психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами порушують низку проблем, які потребують якнайшвидшого вирішення, а саме, забезпечення єдності педагогічної, фізичної, медичної, психологічної, соціальної сфер; забезпечення індивідуальної траєкторії розвитку дитини з ООП; постійне вдосконалення діагностичних та корекційних методів педагогами; вивчення передового педагогічного досвіду інших країн, щодо роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Відповідно до зазначених задач зростає й розуміння психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП з метою

ефективного навчання, виховання, підготовки та адаптації до соціальної взаємодії в суспільстві.

Педагогічний супровід здійснюється через створення передумов до мотивації до шкільного навчання, формування життєвих компетенцій, здатності до самостійного життя, адекватного планування своїх дій. Психологічний супровід спрямований на корекцію та розвиток психологічних функцій, особистості в цілому, соціальної адаптації до суспільства.

Основними напрямками психолого-педагогічного супроводу, який здійснює центр, можна виокремити:

- Запобігання виникненню проблем розвитку дитини;
- Допомога дитині з особливими освітніми потребами у подоланні труднощів, пов'язаних з навчанням та вихованням;
- Забезпечення індивідуальної траєкторії розвитку дитини з особливими освітніми потребами;
- Розвиток психолого-педагогічної компетентності батьків і педагогів.

Завдання психолого-педагогічного супроводу:

1. Створити емоційний мікроклімат при взаємодії вчитель – дитина – батьки;
2. Дослідити індивідуальні особливості розвитку дітей в поєднанні інтелектуальної, емоційної, поведінкових сфер;
3. Проводити ранню діагностику та корекцію порушень у дітей;
4. Своєчасна допомога дітям з особливими освітніми потребами;
5. Просвіта батьків, які мають дитину з психофізичними порушеннями.

Важливою умовою успішного психолого-педагогічного супроводу - можна назвати спільну діяльність центру та шкільного консилиуму, що дозволяє на основі всебічного обстеження пізнавальних можливостей

кожної дитини забезпечити навчально-виховний процес та корекційно-розвивальну роботу відповідно до індивідуальних показників респондентів. Цілеспрямована робота, яка ведеться у цьому напрямі, забезпечує правильну організацію корекційно-виховної, навчальної, індивідуальної роботи включаючи принцип індивідуального і диференційованого підходу в корекційній педагогіці.

Аналізуючи динаміку розвитку кожної дитини, отриманні результати дослідження, проведення анкетування батьків, які мають дітей з особливими освітніми потребами, вчителів, вихователів, асистентів вчителів можна стверджувати, що реалізація інклюзивної освіти в Україні має певні позитивні зрушення - залучення дітей з особливими освітніми потребами до загальноосвітніх навчальних закладів та дошкільних установ набуває нових компетентностей: якість освіти, життєві компетенції, формування соціального досвіду, міжособистісної взаємодії з дорослими та однолітками і має право на життя в сучасних умовах. Всі ці питання реалізує, контролює, супроводжує Інклюзивно-ресурсний центр об'єднаних територіальних громад Миколаївського району (табл.2.5.)

Таблиця 2.5.

План роботи Інклюзивно-ресурсного центру об'єднаних територіальних громад Миколаївського району на 2019-2020 н. р.

№	Зміст роботи	Термін виконання	Відповідальні
I. Організаційно-методична робота			
1	Планування роботи Інклюзивно-ресурсний центр об'єднаних територіальних громад Миколаївського району на 2019-2020 н. р.	Вересень	Директор ІРЦ
2	Організація та проведення засідань ІРЦ	За графіком	Директор ІРЦ, секретар
3	Організація та проведення виїзної комісії (комплектування логопедичних груп у ДНЗ),	За графіком	Директор ІРЦ, секретар
4	Проведення інструктивно-методичної наради з фахівцями	Грудень	Директор ІРЦ

	ІРЦ «Оптимізація шляхів діяльності Центру»		
5	Оновлення єдиного реєстру щодо кількості дітей з вадами психофізичного розвитку	Протягом року	Секретар
6	Проведення круглого столу з керівниками шкільних консиліумів «Перспективність і наступність у роботі з учнями з особливими потребами»	Квітень	Спеціалісти ІРЦ
7	Розробка методичних рекомендацій щодо особливостей організації, навчання, комплексної реабілітації дітей з особливими потребами	Протягом року	Спеціалісти ІРЦ
II. Діагностична робота			
1	Виявлення та комплексна діагностика дітей віком до 18 років із вадами психофізичного розвитку	Протягом року	Спеціалісти ІРЦ
2	Оформлення колегіального рішення щодо дитини та рекомендацій щодо реалізації навчального плану та супутньої допомоги поза системою освіти	Протягом року	Спеціалісти ІРЦ Центру
3	Визначення характеру динаміки, оцінювання результативності роботи, складання плану щодо подальшого розвитку й навчального процесу для кожної дитини	Протягом року	Спеціалісти ІРЦ
4	Зміна навчальної діяльності через можливі проблеми, труднощі, стан здоров'я дитини	Протягом року	Спеціалісти ІРЦ
III. Корекційно-реабілітаційна робота			
1	Забезпечення комплексності та неперервності медичної, психолого-педагогічної, логопедичної, трудової, фізичної, соціальної реабілітації	Протягом року	Спеціалісти ІРЦ
2	Запровадження комплексу	Згідно з на-	Спеціалісти ІРЦ

	відповідних форм і методів навчання для формування системи знань, умінь і навичок	вантаженням спеціалістів	
3	Корекція і розвиток психологічних функцій особистості в цілому під час пристосування до вимог і критеріїв суспільства	Протягом року	Спеціалісти ІРЦ
4	Складання індивідуальних програм реабілітації та їх адаптація з подальшим корегуванням	Протягом року	Спеціалісти ІРЦ
5	Забезпечення якості й доступності освіти для кожної дитини з особливими навчальними потребами, незалежно від місця проживання	Протягом року	Спеціалісти ІРЦ
IV. Консультативна робота			
1	Індивідуальні бесіди з психологами, вчителями та вихователями ЗНЗ щодо необхідності своєчасного виявлення дітей і підлітків із відхиленнями в розвитку для надання їм кваліфікованої психолого-педагогічної допомоги	Протягом року	Спеціалісти ІРЦ
2	Індивідуальні бесіди з логопедами, вихователями щодо оптимальних шляхів своєчасного виявлення дітей із вадами мовлення та надання їм відповідної корекційної допомоги	Протягом року	Спеціалісти ІРЦ
3	Консультації педагогів щодо адаптації навчальних програм, формування толерантного ставлення до дітей з обмеженими психофізичними можливостями та їхніх батьків	Протягом року	Спеціалісти ІРЦ
4	Інформування батьків про сучасні тенденції в корекційному навчанні	Протягом року	Спеціалісти ІРЦ
5	Індивідуальні консультації батьків щодо корекційної роботи	Протягом року	Спеціалісти ІРЦ Центру

	з дітьми в домашніх умовах		
6	Бесіди з батьками про необхідність своєчасної медичної допомоги дітям із порушеннями психічного розвитку	Протягом року	Спеціалісти ІРЦ
7	Запровадження консультативно-роз'яснювальної роботи серед керівників навчальних закладів, громадськості, батьків для забезпечення права дітей з особливими потребами на освіту	Протягом року	Спеціалісти ІРЦ
V. Просвітницька діяльність			
1	Проведення навчального семінару для адміністрації ЗНЗ «Забезпечення рівних можливостей для учнів із психофізичними вадами»	Листопад	
2	Проведення загальних батьківських зборів «Діти з особливими потребами в умовах загальної середньої освіти»	Грудень	Спеціалісти ІРЦ
3	Здійснення соціально-педагогічного патронату сімей, які виховують дітей-інвалідів	За потреби	Спеціалісти ІРЦ
4	Просвітницька діяльність серед педагогів, батьків, соціальних служб	За потреби	Спеціалісти ІРЦ
5	Висвітлення діяльності ІРЦ	Грудень, квітень	Спеціалісти ІРЦ
VI. Підвищення кваліфікаційного рівня фахівців ІРЦ			
1	Вивчення спеціальної літератури, нових методик діагностичного обстеження дітей	Протягом року	Спеціалісти ІРЦ
2	Запровадження інноваційних навчальних технологій на основі інклюзивного підходу та моделей спеціальних навчальних послуг для дітей з особливими освітніми потребами	Протягом року	Спеціалісти ІРЦ
3	Участь у методичних і практичних семінарах, тренінгах	Протягом року	Спеціалісти ІРЦ
4	Отримання консультацій в обласному ІРЦ, науково-методичних центрах, інституті	За потреби	Спеціалісти ІРЦ

	післядипломної освіти, громадських організацій, які опікуються питаннями реабілітації дітей-інвалідів		
VII. Контрольно-аналітична робота			
1	Встановлення контролю ефективності рекомендацій щодо дітей, обстежених в ІРЦ	Протягом року	Спеціалісти ІРЦ
2	Контроль за діяльністю шкільних консиліумів	Протягом року	Спеціалісти ІРЦ
3	Контроль за веденням документації ІРЦ	Протягом року .	Директор ІРЦ
4	Аналіз роботи ІРЦ	Два рази на рік	Директор ІРЦ
5	Надання статистичного та аналітичного звіту	До 15 лютого До 25 лютого	Директор ІРЦ
6	Видання необхідних наказів, інструктивних листів, організаційних розпоряджень тощо	За потреби	Директор ІРЦ

Фахівцями інклюзивно-ресурсного центру постійно проводяться семінари, наради, консультації з практичними психологами, логопедами, асистентами вчителів, вчителями, які працюють в інклюзивних класах. У вересні-жовтні відбулися семінари-практикуми «Взаємодія асистента вчителя та вчителя в інклюзивному класі», «Взаємодія асистента вихователя та вихователя в інклюзивній групі» для асистентів вчителів та асистентів вихователів. Директором та практичним психологом було проведено семінар у Миколаївському районному відділі освіти на тему: «Організація інклюзивного навчання в закладі освіти» для практичних психологів та адміністрації закладів освіти Миколаївського району.

Одним із основних завдань інклюзивно-ресурсного центру є підготовка звітної документації за результатами своєї роботи для Засновників та департаменту освіти Миколаївської обласної державної адміністрації (Додаток А).

Таким чином, злагоджена, системна та систематична робота висококваліфікованих спеціалістів в галузі інклюзивної освіти визначає

важливий етап при соціалізації дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивно-освітній простір.

ВИСНОВКИ

1. На думку вітчизняних учених інклюзія виходить з позиції загальної педагогіки і психології, орієнтованих на дитину з урахуванням її індивідуальних освітніх потреб. Мета інклюзії - не тільки інтеграція дітей з обмеженими можливостями, а «одна школа для всіх». Інклюзивні походи можуть підтримати дітей з обмеженими можливостями в навчанні й вихованні для подальшого ефективною соціалізації в суспільстві.

2. Інклюзія дітей з обмеженими можливостями здоров'я передбачає: багатофакторний вплив соціального середовища на формування особистості дитини з порушеннями психофізичного розвитку, тобто його адаптацію до соціуму; активну участь в даному процесі (суб'єктно-об'єктна роль) самої дитини; удосконалення самого суспільства, системи соціальних відносин, які в силу певних вимог до своїх потенційних суб'єктів виявляються недоступними для дітей з обмеженими можливостями.

3. Інклюзивний підхід дозволяє вирішити проблеми навчання, виховання, набуття соціальних навичок у дітей з особливими освітніми потребами. Обмежені можливості здоров'я не означають обмежені можливості в навчанні. Навпаки, часто дитина, що має психічні вади, перебуваючи в середовищі, адаптованого до його можливостей і потреб, досягає високого рівня соціалізації та самореалізації. Інклюзивна освіта передбачає індивідуалізацію навчання і комплексний психолого-педагогічний супровід дитини.

4. Інклюзивно-ресурсний центр здійснює психолого-педагогічний супровід дітей з психофізичними вадами. З початку свого існування діяльність центру була спрямована на покращення результатів своєчасного виявлення дітей з особливими освітніми потребами, їх первинну діагностику, корекцію та реалізацію. Головними умовами Інклюзивно-ресурсного центру об'єднаних територіальних громад Миколаївського

району стала висока кваліфікація фахівців адаптованого до діагностично-реабілітаційної, лікувально-оздоровчої, методичної роботи.

5. Злагоджена робота учасників команди фахівців визначає важливий етап при соціалізації дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивно-освітній простір. Важливим є дотримання відкритого стилю спілкування в командній роботі, де лідер враховує всі думки колег і приймається загальне колегіальне рішення.

6. Основні напрямки роботи Інклюзивно-ресурсного центру об'єднаних територіальних громад Миколаївського району: організаційно-методична робота; діагностична робота; корекційно-реабілітаційна робота; консультативна робота; просвітницька діяльність; підвищення кваліфікаційного рівня фахівців ІРЦ; контроль-аналітична робота.

7. Фахівцями інклюзивно-ресурсного центру постійно проводяться семінари, наради, консультації з практичними психологами, логопедами, асистентами вчителів, вчителями, які працюють в інклюзивних класах для систематичного поглиблення знань, вмінь та навичок; для ознайомлення з інноваційними підходами у виборі методів та прийомів роботи з діти з ООП.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антощак О. Розвиток інклюзивної освіти: Соціальний педагог, 2014. №12. 35—57 с.
2. Будяк Л. В. Організаційно-педагогічні умови інклюзивного навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку в загальноосвітній сільській школі: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.03. К., 2010. 23 с.
3. Бут Т. Показатели инклюзии: Практ. пособ. URL: <http://divo.tomsk.ru>
4. Валентик Н. Інклюзивна освіта: за і проти. Директор школи. 2010. (№ 14-15) .С. 45-58.
5. Відкрите досє з інклюзивної освіти: за матеріалами ЮНЕСКО. URL: <http://ussf.kiev.ua>
6. Висоцька Л. Державна політика в галузі інклюзивної освіти: Профтехосвіта. 2015. (№ 2). С. 10 - 11 I
7. Горбачева Л. М. Роль реабилитационного центра в комплексной реабилитации детей и подростков с ограниченными возможностями: Работник социальной службы. 2007. (№ 3). С. 30-43.
8. Грiневич Ж. Орієнтація на особистість: робота в інклюзивних класах: Початкова освіта. Шкільний світ. 2011. (№ 46) С. 6-8.
9. Гриценок Л. І., Обухівська А. Г, Панок В. Г. Психологічна служба та психолого – медико – педагогічні консультації системи освіти України (показники розвитку за підсумками 2004—2005 навчального року). К: «Ніка-Центр», 2005.
10. Гурська О. Психолого-педагогічний супровід інклюзивного навчання: Директор школи. Шкільний світ. 2014. (№ 10) . С. 16 - 33.
11. Даніелс Е. Р. У класі — діти з особливими потребами: Шкільний світ. 2008. (№ 3). С. 18 – 19.
12. Даниленко Л. І. Управління інклюзивною школою на засадах менеджменту освітніх інновацій/ Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навч.-метод. посіб. К.: 2007. 128 с.

13. Дубушко Е. Запровадження інклюзивної освіти в загальноосвітньому навчальному закладі: Сучасна школа України. Шкільний світ. 2012. (№ 12) С. 63 - 68.
14. Засенко В. В. Освіта осіб з особливостями психофізичного розвитку: виклики часу. К. : Пед. думка, 2012. С. 350—361.
15. Колупаєва А., Софій Н., Найда Ю., Даниленко Л. Інклюзивна освіта в теорії і практиці діяльності школи: Директор школи. Шкільний світ, 2011. (№ 7) С. 17 - 22.
16. Колупаєва А., Софій Н., Найда Ю., Даниленко Л. Інклюзивне навчання: партнерські стосунки з родинами: Директор школи. Шкільний світ, 2011. (№ 10) С. 1, 20 - 25.
17. Кальченко І. Реалізація моделі інклюзивного навчання в системі загальноосвітнього простору: Сучасна школа України. Шкільний світ, 2012. (№ 12) С. 39 - 44.
18. Кашуба Л. В. Інклюзивна модель навчання: компетентнісний підхід: Завучу. Усе для роботи. 2011. (№ 13/14) С. 32-15.
19. Колупаєва А. А., Єфімова С. М Вступ до інклюзивної освіти: навчальний курс: К.: [Б.в.], 2010. 17 с.
20. Колупаєва А. А. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів К.: Атопол, 2010. 100 с.
21. Колупаєва А. А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання. К.: Науковий світ, 2010. 260 с.
22. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. К: Сам-міг-книга, 2009. 272 с.
23. Колупаєва А. А. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. К.: «А.С.К.», 2012. 308 с.
24. Колупаєва А. А. Психолого-педагогічна підтримка дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання в європейських країнах // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. К.: Університет «Україна». 2006. 174 – 175 с. I

25. Конопацька О. Інклюзивне навчання: корекційна спрямованість процесу навчання в спеціальних навчальних закладах: Директор школи. Шкільний світ, 2011. (№ 43) С. 22 - 27.
26. Кравчук Н. Інклюзивна освіта в дії: Директор школи. Шкільний світ, 2013. (№ 18) С. 29 - 45.
27. Найда Ю. Інклюзивна модель освіти: за проти: Директор школи. Шкільний світ, 2010. (№ 34) С. 30 – 31.
28. Нормативно-правове забезпечення впровадження інклюзивної освіти URL: <http://www.educationinclusive.com/pravova-osnova/>
29. Ночовка В. І. Організація інклюзивного навчання у школі. К.: Шкільний світ, 2014. 128 с.
30. Організація діяльності інклюзивної школи / А. Колупаєва, Н. Мофій, Ю. Найда, Л. Даниленко // Директор | школи. Шкільний СВІТ. — 2011. — № 8. — С. 21 - 27.
31. Колупаєва А. А., Таранченко О. М., Білозерська О. І. Основи інклюзивної освіти. К.: « А.С.К.», 2012. 308 с.
32. Колупаєва А., Софій Н., Найда Ю., Даниленко Л. Особливості управління інклюзивною школою: Директор школи. Шкільний світ, 2011. (№11) С. 23 - 28.
33. Колупаєва А. А., Таранченко О. М., Сак Т.В. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: навч.-метод. посіб. К.: Літопис-XX, 2010. 72 с. (Серія «Інклюзивна освіта». Книга 1)
34. Колупаєва А. А., Таранченко О. М., Сак Т.В. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: навч.-метод. посіб. К.: Літопис-XX, 2010. 72 с. (Серія «Інклюзивна освіта». Книга 2)
35. Колупаєва А. А., Таранченко О. М., Сак Т.В. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: навч.-метод. посіб. К.: Літопис-XX, 2010. 72 с. (Серія «Інклюзивна освіта». Книга 3)

36. Колупаєва А. А., Таранченко О. М., Сак Т.В. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: навч.-метод. посіб. К.: Літопис-XX, 2010. 72 с. (Серія «Інклюзивна освіта». Книга 4)
37. Колупаєва А. А., Таранченко О. М., Сак Т.В. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: навч.-метод. посіб. К.: Літопис-XX, 2010. 72 с. (Серія «Інклюзивна освіта».Книга 5)
38. Колупаєва А. А., Таранченко О. М., Сак Т.В. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: навч.-метод. посіб. К.: Літопис-XX, 2010. 72 с. (Серія «Інклюзивна освіта».Книга 6)
39. Рогова В. Рівний доступ до якісної освіти: інклюзивна освіта в сучасному навчальному закладі: Директор школи. Шкільний світ, 2011. (№ 38) С. 27—32.
40. Суворов А. В. Инклюзивное образование и личностная инклюзия: Психологическая наука и образование. 2011. (№ 3) С. 27—31.
41. Тесленко В. Соціально-педагогічне проектування як засіб управління регіональною системою соціально-педагогічної підтримки дітей з обмеженими можливостями: Соціальна педагогіка: теорія та практика. 2007. (№ 1) С. 35—40.
42. Тригук О. Діти з особливими потребами — у школах: виступ на педагогічній раді: Психолог. Шкільний СВІТ. 2010. (№ 32) С. 3 - 9.
43. Удич З. І. Основи інклюзивної освіти: Навч.-метод. посіб. Тернопіль: Прінт-Офіс, 2015. 380 с.
44. Шнайдер В. І. Інклюзивна освіта: теоретико-методологічні, організаційні засади впровадження: навч.-метод. посіб. Хмельницький: ОІППО, 2010. 176с.
45. Що таке інклюзивне навчання? : Завуч, 2015. (№ 13) С. 4 - 7.
46. Як досягти змін. Посібник для батьків і педагогів з обстоювання та захисту прав дітей з особливими освітніми потребами та громадської діяльності. К.: ФОП Придатченко П. М., 2006. С. 140.

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Щербина Тетяна Євгенівна, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

- не підроблювати документи;
- не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
- не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
- не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
- не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
- не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
- не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
- не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

(дата)

(підпис)

Тетяна Щербина
(ім'я, прізвище)